

بررسی نگرش‌های دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی نسبت به کتابداران دانشگاهی

دکتر زهرا موسوی‌زاده^۱

چکیده

کتابداران با دارا بودن دانش، مهارت، و تجربه قادر هستند در امر آموزش و پژوهش به دانشجویان کمک کنند. عدم اطلاع دانشجویان از موقعیت حرفه‌ای، نقش‌های آموزشی، دانش، وظایف، و علاقه کتابداران برای کمک به آنها باعث می‌شود دانشجویان از راهنمایی‌های کتابداران و کتابخانه‌ها به نحو احسن استفاده نکنند و پیدا کردن اطلاعات را وظیفه شخصی خود تلقی نمایند. در این مقاله با روش پیمایشی نگرش‌های دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی در رشته‌ها و در مقاطع تحصیلی مختلف نسبت به کتابداران دانشگاهی مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج نشان می‌دهد دانشجویان با اینکه کتابداران را افرادی تحصیلکرده می‌دانند، ولی از پیشینه‌های تحصیلی، نقش‌ها، وظایف، و مهارت‌های آنها آگاه نیستند. در پایان مقاله نیز پیشنهاداتی ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها

نگرش، دانشجویان، کتابداران دانشگاهی، موقعیت حرفه‌ای، کتابداری، دانشگاه علامه طباطبایی.

مقدمه

نقش کتابخانه‌های دانشگاهی به‌عنوان بخشی از نظام آموزش عالی و کانونی به منظور تأمین نیازهای اطلاعاتی و پژوهشی در جامعه دانشگاهی کاملاً بدیهی است. اگر این نوع کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی بتوانند

به‌طور مؤثر و بهینه عمل کنند، فرایندهای آموزشی و پژوهشی تسهیل می‌شوند و شتاب بیشتری می‌یابند و در مجموع باعث به‌وجود آوردن زمینه رشد و توسعه کشورها می‌شوند. کتابخانه‌های دانشگاهی نقش کاتالیزور را در فرایندهای آموزشی و پژوهشی ایفا می‌کنند و

۱. عضو هیئت علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه علامه طباطبایی z_mousavizadeh@yahoo.com

در واقع روان‌کننده این نوع فرایندها در نظام آموزشی و پژوهشی محسوب می‌شوند. برای مؤثر بودن کتابخانه‌های دانشگاهی علاوه بر تأمین منابع مالی، فیزیکی، و اطلاعاتی مسئله ارتباطات انسانی نیز اهمیت ویژه‌ای دارد، چون انسان موجودی عاطفی و دارای احساسات، درک، فهم و خلاقیت، شخصیت مستقل، و هویت انسانی است (خدیبوی، ۱۳۸۲، ص ۱۰۹).

در کتابخانه‌های دانشگاهی، به منظور رفع نیازهای کاربران و بالا بردن کیفیت علمی در دانشگاه، باید زمینه‌های لازم برای برقراری ارتباطات انسانی بین کارکنان کتابخانه و کاربران فراهم شود. با شناخت کامل کاربران کتابخانه و فراهم کردن زمینه‌های مختلف برای معرفی توانایی‌ها و قابلیت‌های کارکنان کتابخانه می‌توان زمینه ارتباطات بیشتری را فراهم ساخت.

بیان مسئله

کتابداران دانشگاهی، با دارا بودن دانش، مهارت، و تجربه قادر هستند در امر آموزش و پژوهش دانشجویان دانشکده‌ها شرکت کنند. آنها با فراهم‌آوری، سازماندهی، و ذخیره اطلاعات به اشکال مختلف و بر روی محمل‌های گوناگون و با ارائه خدمات سعی دارند میزان استفاده از کتابخانه و دسترسی به آخرین اطلاعات علمی را افزایش دهند و کیفیت کار آموزش و پژوهش در دانشگاه را ارتقا بخشند.

در کتابخانه‌های دانشگاهی تمرکز بیشتر بر روی فعالیت‌های ذهنی است که جایگاه

والا تری نسبت به بقیه امور عادی و روزمره دارند. در این گونه فعالیت‌ها جنبه‌های عاطفی و انسانی بیشتر تحت تأثیر قرار می‌گیرند. در این محیط ارتباطات انسانی در عین شباهت با دیگر محیط‌ها ویژگی کاملاً متمایزی پیدا می‌کند و آن ویژگی استفاده‌ای است که کاربران از کتابخانه می‌نمایند (خدیبوی، ۱۳۸۲، ص ۱۰۹).

مراجعه‌کنندگان به کتابخانه‌های دانشگاهی، اگر دانشجویان دانش، مهارت، توانایی، و قابلیت‌های کتابداران را بشناسند و از وظایف آنها نسبت به خود آگاه باشند و بدانند کتابداران با تجربه می‌توانند مسائل اطلاعاتی پیچیده آنها را حل کنند، مراجعه آنها به کتابخانه‌ها بیشتر خواهد بود، و بیشتر از راهنمایی‌ها و کمک‌های مؤثر کتابداران بهره‌مند خواهند شد. بدیهی است ارتباط بیشتر دانشجویان با کتابداران، استفاده بیشتر و مفیدتر از منابع کتابخانه، دسترسی به آخرین و موثق‌ترین اطلاعات در زمینه‌های تخصصی، و ارتقای سطح کیفی آموزش و پژوهش در دانشگاه را به همراه خواهد داشت. برعکس، عدم شناخت صحیح از توانایی‌ها و قابلیت‌های کتابداران باعث خواهد شد بسیاری از دانشجویان پیدا کردن اطلاعات را وظیفه شخصی خود تلقی کنند. در این صورت آنها نه تنها از راهنمایی‌های کتابداران بهره‌ای نخواهند برد، بلکه از رویارویی و مواجهه با آنها هم واهمه خواهند داشت (ویلسون، ۱۹۸۲، ص ۳۵).

با توجه به آنچه گذشت، چون شناخت دانش، مهارت، و تجارب کتابداران و وظیفه‌ای

که در قبال دانشجویان برعهده دارند می‌تواند در بالا بردن کیفیت کار آموزش و پژوهش در دانشگاه تأثیر گذارد، این پژوهش درصدد است نگرش دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی را نسبت به کتابداران دانشگاهی مورد بررسی قرار دهد و میزان شناخت آنها را تعیین نماید.

تعاریف عملیاتی

نگرش: بازایی از شیوه احساس دانشجویان نسبت به کتابداران دانشگاهی است.

دانشجویان: منظور دانشجویانی هستند که در رشته‌های مختلف و در مقاطع مختلف تحصیلی در دانشکده‌های ادبیات و زبان‌های خارجه، اقتصاد، حقوق و علوم سیاسی، روان‌شناسی و علوم تربیتی، علوم اجتماعی، و مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبایی در سال تحصیلی ۱۳۸۶-۱۳۸۷ مشغول به تحصیل می‌باشند.

کتابداران دانشگاهی: منظور افرادی هستند که دارای تحصیلات کتابداری هستند و با سمت کتابدار در کتابخانه‌های دانشکده‌های مختلف دانشگاه علامه طباطبایی مشغول به کار می‌باشند.

اهداف پژوهش

هدف کلی:

بررسی نگرش دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی نسبت به کتابداران دانشگاهی است.

اهداف فرعی:

- تعیین نگرش‌های دانشجویان مورد بررسی نسبت به میزان تحصیلات، درس‌های

دانشگاهی، وظایف، و مهارت‌های کتابداران دانشگاهی؛

- تعیین نگرش دانشجویان مورد بررسی نسبت به اهمیت و تأثیر کتابداران دانشگاهی؛

- تعیین نگرش دانشجویان مورد بررسی نسبت به دلایل انتخاب شغل کتابداران؛

- تعیین میزان استفاده دانشجویان از راهنمایی‌های کتابداران برای رفع نیازهای اطلاعاتی و پژوهشی؛

- تعیین دلایل استفاده یا عدم استفاده دانشجویان از راهنمایی‌های کتابداران؛ و

- تعیین نگرش‌های دانشجویان مورد بررسی نسبت به علاقه کتابداران برای کمک به دانشجویان.

روش پژوهش و ابزار گردآوری اطلاعات

روش پژوهش پیمایشی است و از پرسشنامه برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش استفاده شده است. پرسشنامه شامل ۱۵ سؤال به شکل‌های مختلف با جواب‌های چندگزینه‌ای، بلی و خیر، سؤال‌های باز و یک دسته سؤال به صورت چک‌لیست بوده است.

جامعه پژوهش

جامعه مورد پژوهش کلیه دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی در رشته‌های مختلف آموزشی هستند که در مقاطع مختلف کارشناسی، کارشناسی ارشد، و دکتری در دانشکده‌های ادبیات و زبان‌های خارجه، اقتصاد، حقوق و علوم سیاسی، روان‌شناسی و علوم تربیتی،

علوم اجتماعی، و مدیریت و حسابداری در سال تحصیلی ۱۳۸۶-۱۳۸۷ مشغول به تحصیل می‌باشند. طبق آمار دفتر معاونت آموزشی دانشگاه، در سال تحصیلی ۱۳۸۶-۱۳۸۷ تعداد ۱۵۹۹۶ نفر دانشجو در دانشگاه علامه طباطبایی به تحصیل اشتغال داشته‌اند.

جامعه آماری نمونه

به دلیل کثرت دانشجویان، نمونه‌گیری به صورت تصادفی و به تناسب انجام شد. تعداد ۴۰۰ پرسشنامه به تناسب تعداد دانشجویان دانشکده‌ها، توسط دانشجویان کتابداری و اطلاع‌رسانی در بین دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی توزیع گردید. از کل پرسشنامه‌های ارسالی تعداد ۳۳۳ پرسشنامه عودت داده شد.

پیشینه پژوهش

در ایران در مورد نگرش دانشجویان نسبت به کتابداران دانشگاهی یا نگرش سایر افراد نسبت به کتابداران تا آنجا که پژوهشگر مطلع می‌باشد، پژوهشی صورت نگرفته است. در خارج از ایران در مورد تصویر حرفه کتابداری و کتابداران در بین مردم مطالعاتی انجام شده است. درباره موضوع مورد بررسی نیز مطالعات چندی با سؤالات پژوهشی متفاوت از پژوهش حاضر صورت گرفته که به آنها اشاره می‌شود:

ماری جین سوآپ و جفری کتزر^۲ (۱۹۷۲)، در پژوهش خود با عنوان «چرا آنها سؤال نمی‌کنند؟» اولین بررسی درباره اضطراب

کتابخانه‌ای در میان دانشجویان دانشگاه را انجام دادند. این بررسی در زمانی محدود با استفاده از شیوه‌هایی از قبیل برقراری ارتباط و انجام مصاحبه درصدد کشف و جست‌وجوی این موضوع بوده که چرا برخی دانشجویان از کتابداران کمک نمی‌گیرند. در مصاحبه‌های انجام شده ۶۵ درصد از دانشجویان اقرار کردند خودشان مایل نبوده‌اند سؤالاتشان را با کتابداران در میان بگذارند، چون آنها نمی‌خواهند مزاحم کتابداران شوند. احساس می‌کنند سؤالاتشان سطحی و ابتدایی است، از عملکرد و پاسخ‌های قبلی کتابداران راضی نیستند.

پیترهرون و مورین پاستین^۳ (۱۹۷۷) در پژوهشی با عنوان «درک دانشجویان از کتابداران دانشگاهی» به بررسی نظرات دانشجویان درباره کتابداران دانشگاهی پرداخته‌اند. این پژوهش به روش پیمایشی و با استفاده از پرسشنامه صورت گرفت، نتایج به دست آمده از ۳۶۲ پرسشنامه دریافت شده نشان می‌دهد ۸۷ درصد دانشجویان کتابداران را از سایر کارکنان کتابخانه تشخیص می‌دهند چون آنها مسن‌تر هستند و دانش بیشتری دارند. ۴۰/۷ درصد از دانشجویان پاسخ‌دهنده اظهار داشته‌اند تنها در صورت نیاز به کتابداران مراجعه می‌کنند، اکثریت آنها نقش کتابداران در دانشگاه را نقشی خدماتی می‌دانند و معتقدند آنها وظایف خود را به خوبی انجام نمی‌دهند.

رالف جرز و لیلی سوارد^۴ (۱۹۸۵)، در

2. Mary Jane Swope & Jeffery Katzer

3. Peter Herson & Maureen Pastin

4. Ralph Gers & Lillie Seward

مطالعه‌ای برای بررسی عملکرد بخش مرجع
دلایل سؤال نکردن دانشجویان از کتابداران
و به‌خصوص کتابداران میز مرجع را مورد
بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که
نحوه برخورد کتابداران با دانشجویان و عدم
مهارت کتابداران مرجع، دلایل اصلی عدم
مراجعه دانشجویان به کتابداران می‌باشد.

ماری جولینج^۵ (۱۹۸۶)، در پژوهشی
نظرات اعضای انجمن کتابداران آمریکا را، که
به‌طور تصادفی انتخاب شده بودند، در مورد
حرفه کتابداری مورد بررسی قرار داد. نتایج
حاکمی از آن است که ۶۹/۵ درصد از اعضای
مورد بررسی توسعه افزایش درک عمومی از
کتابداران و وظایف حرفه‌ای آنها را مهم و
پراهمیت دانسته‌اند.

فیلیپ جی. ایگان^۶ (۱۹۹۲)، در پژوهشی
در بین دانشجویان به این نتیجه رسید که
اضطراب کتابخانه‌ای و ترس از سؤال کردن
باعث می‌شود برخی دانشجویان برای رفع
نیازهای اطلاعاتی خود از کتابداران کمک
نگیرند

پاتریسا جی. شومن^۷ (۱۹۹۵)، در پژوهش
خود در مورد تصویر کتابداران، نقاط مبهم
موجود در انعکاس تصویر صحیح از کتابداران
را مورد بررسی قرار داد و پیشنهاد نمود در
انعکاس تصاویر کتابداران تنها ملاحظات
فیزیکی و ظاهری در نظر گرفته نشود، بلکه
سودمند بودن و ضروری بودن آنها در جامعه

هم مدنظر قرار گیرد.

جولی م. استیل^۸ (۱۹۹۸)، اهمیت نقش
کتابداران در دانشگاه را مورد بررسی قرار
داد و به این نتیجه رسید که استادان و کادر
آموزشی دانشگاه، کتابخانه و کتابداران را
برای آموزش عالی مفید و مثرتر می‌دانند،
ولی حاضر نیستند در مقالات یا نوشته‌های
خود به آن اشاره کنند.

جودی فاگان^۹ (۲۰۰۲)، در پژوهشی در
کتابخانه موریس دانشگاه ایلینویز جنوبی،
میزان شناخت دانشجویان از کتابداران را
بررسی کرد و از بین نظرات ۴۸ دانشجوی
پاسخ‌دهنده دریافت که دانشجویان وظایف
کتابداران را شبیه وظایف منشی‌ها می‌دانند
و از وظایف اصلی آنها آگاه نمی‌باشند.
ضمن آنکه از کاربرد و افزایش فناوری‌های
اطلاعاتی در کتابخانه اطلاع داشته‌اند و از
کارکرد کتابداران با فناوری‌های اطلاعاتی
مطلع بوده‌اند.

دنیس کوفوگیاناکیس و ژانت باکینگهام^{۱۰}
(۲۰۰۵)، در پژوهشی با عنوان «تأثیر کتابداران
در یادگیری دانشجویان سال اول پزشکی و
دندان‌پزشکی»، اهمیت حضور کتابداران در
جمع دانشجویان برای درک بیشتر مفاهیم
پزشکی را مطالعه کردند و به این نتیجه
رسیدند که حضور کتابداران برای درک بیشتر
مفاهیم پزشکی تأثیر مثبت داشته است.

آجایلی لائوگان^{۱۱} در پژوهشی با روش

5. Mary Jolynch

6. Philip J. Egan

7. Patricia G. Schuman

8. Julie M. Still

9. Jody Fagan

10. Danise Koufogiannakis & Jeneath Buckingham

11. Ajjileye Laogon

پیمایشی رابطه کتابداران مرجع با کاربران در کتابخانه دانشگاهی را مورد بررسی قرار داد. نتایج این بررسی نشان داد که بین تعداد مراجعه دانشجویان به میز مرجع و نگرش آنها نسبت به کتابداران میز مرجع رابطه معناداری وجود دارد.

یافته‌های پژوهش

الف: یافته‌های توصیفی

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد ۶۷/۵ درصد پاسخ‌دهندگان زن، و ۳۲/۵ درصد مرد بوده‌اند. ۸۶/۵ درصد از دانشجویان پاسخ‌دهنده در مقطع کارشناسی، ۱۰/۸ درصد در مقطع کارشناسی ارشد، و ۲/۷ درصد در مقطع دکتری بوده‌اند. دانشجویان پاسخ‌دهنده به ترتیب از دانشکده‌های ادبیات و زبان‌های خارجه (۲۹/۷ درصد)، روان‌شناسی و علوم تربیتی (۲۷/۱ درصد)، اقتصاد (۱۴/۴ درصد)، علوم اجتماعی (۱۰/۸ درصد)، حسابداری و مدیریت و حقوق و علوم سیاسی (هر کدام ۹ درصد) می‌باشند.

ب: یافته‌های تحلیلی

سؤال ۱: میزان مراجعه شما به کتابخانه چگونه است؟

جدول ۱. توزیع فراوانی مراجعه دانشجویان به کتابخانه

میزان استفاده	فراوانی	درصد
خیلی زیاد	۳۲	۹/۵
زیاد	۱۱۸	۳۵/۷
متوسط	۸۸	۲۶/۴
کم	۵۰	۱۴/۹
بسیار کم	۳۳	۹/۹
هیچ وقت	۱۲	۳/۶
جمع	۳۳۳	۱۰۰

جدول ۱ نشان‌دهنده آن است که ۹/۵ درصد از دانشجویان خیلی زیاد به کتابخانه مراجعه می‌کنند، ۳۵/۷ درصد از دانشجویان زیاد ۲۶/۴ درصد متوسط، ۱۴/۹ درصد کم، و ۹/۵ درصد بسیار کم به کتابخانه مراجعه می‌کنند. ۳/۶ درصد از آنها هم هیچ وقت به کتابخانه مراجعه نمی‌کنند.

سؤال ۲: چه تعداد از کتابداران دانشگاهی شاغل در کتابخانه دانشکده خود را می‌شناسید؟

جدول ۲. توزیع فراوانی میزان شناخت کتابداران از نظر فیزیکی

میزان شناخت	فراوانی	درصد
تمام کتابداران دانشکده را می‌شناسم	۱۱۸	۳۵/۴
بعضی از آنها را می‌شناسم	۱۹۰	۵۷
هیچ کدام را نمی‌شناسم	۲۵	۷/۶
جمع	۳۳۳	۱۰۰

جدول ۲ میزان شناخت کتابداران را نشان می‌دهد. طبق یافته‌های این جدول ۳۵/۴ درصد از پاسخ‌دهندگان تمام کتابداران دانشگاهی شاغل در کتابخانه‌های دانشکده‌های خود را می‌شناسند و می‌دانند کدام یک از کارکنان دانشکده کتابدار می‌باشند. ۵۷ درصد از پاسخ‌دهندگان بعضی از کتابداران دانشگاهی و ۷/۶ درصد از آنها هیچ‌کدام از کتابداران دانشگاهی شاغل در کتابخانه دانشکده‌های خود را نمی‌شناسند. اغلب آنهایی که پاسخ داده‌اند بعضی از کتابداران را می‌شناسند اظهار داشته‌اند کتابداران شاغل در بخش امانت، مرجع، و یا سالن مطالعه را می‌شناسند.

سؤال ۳: به نظر شما کتابداران دانشگاهی دارای چه میزان تحصیلات می‌باشند؟

جدول ۳. توزیع فراوانی میزان تحصیلات کتابداران از نظر

دانشجویان

درجه تحصیلی	فراوانی	درصد
دیپلم	۸۱	۲۴/۳
کارشناسی	۱۸۳	۵۵
کارشناسی ارشد	۳۶	۱۰/۸
دکتری	-	-
نمی‌دانم	۳۳	۹/۹
جمع	۳۳۳	۱۰۰

جدول ۳ نشان‌دهنده آن است که اکثریت دانشجویان یعنی ۵۵ درصد از آنها فکر می‌کنند کتابداران دانشگاهی دارای مدرک کارشناسی هستند. بقیه پاسخ‌دهندگان به ترتیب مدرک دیپلم (۲۴/۳ درصد)، و مدرک کارشناسی ارشد (۱۰/۸ درصد) را ذکر کرده‌اند. از نظر دانشجویان هیچ‌کدام از کتابداران دانشگاهی دارای مدرک دکتری نمی‌باشند. ۹/۹ درصد از جامعه مورد پژوهش هم از میزان تحصیلات کتابداران دانشگاهی اظهار بی‌اطلاعی کرده‌اند.

سؤال ۴: به نظر شما کتابداران می‌توانند عضو هیئت علمی باشند؟

در پاسخ به این سؤال ۷۱/۹ درصد از پاسخ‌دهندگان پاسخ منفی داده‌اند، ۵/۴ درصد پاسخ مثبت و ۲۴/۷ درصد هم اظهار بی‌اطلاعی کرده‌اند.

سؤال ۵: به نظر شما دانشجویان کتابداری

چه درس‌هایی را در دانشگاه می‌گذرانند، حداقل پنج مورد را ذکر کنید.

در پاسخ به این سؤال تعدادی از آنها موضوع‌های درسی غیرکتابداری مثل روان‌شناسی، تاریخ ادبیات، زبان، جغرافیا، آمار، ریاضی، و کامپیوتر را ذکر کرده بودند و تعدادی از پاسخ‌دهندگان هم (نزدیک به ۵۰ درصد) موارد ساده و ابتدایی کتابداری را بیان کرده بودند مثل نحوه چیدن کتاب، نحوه پیدا کردن کتاب، ثبت کتاب، نحوه امانت دادن. تعداد اندکی هم اختصاص شماره به کتاب را ذکر کرده بودند.

سؤال ۶: به نظر شما کتابداران دانشگاهی کدام یک از مهارت‌های زیر را دارا می‌باشند؟

گزینه الف: اینترنت،
گزینه ب: دانستن جای منابع در کتابخانه،
گزینه ج: اطلاع از منابع کتابخانه‌ای،
گزینه د: سازماندهی منابع،
گزینه ه: استفاده از سیستم‌های اطلاعاتی،
گزینه و: مهارت‌های ارتباطی، و
گزینه ز: غیره.

یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که پاسخ‌دهندگان به ترتیب «دانستن جای منابع در کتابخانه» (۲۶/۵ درصد)، «اطلاع از منابع کتابخانه‌ای» (۲۱/۶ درصد)، «سازماندهی منابع» (۲۰/۴ درصد)، «اینترنت» (۱۴/۴ درصد)، «مهارت‌های ارتباطی» (۶/۹ درصد)، «استفاده از سیستم‌های اطلاعاتی» (۴/۸ درصد) را از مهارت‌های کتابداران دانشگاهی می‌دانند. ۵/۴ درصد از پاسخ‌دهندگان

گزینه‌های دیگری مثل مراقبت از «سرت رفتن کتاب‌ها»، «دید زدن دانشجویان» و «از زیر کار در رفتن» را ذکر کرده بودند.

سؤال ۷: به نظر شما کتابداران دانشگاهی در کتابخانه چه وظایفی را برعهده دارند، حداقل پنج مورد را بنویسید.

در پاسخ به این سوال، پاسخ‌دهندگان به نحوی مسائل ساده کتابداری را مثل «چیدن کتاب‌ها در قفسه»، «تحویل کتاب به افراد»، «جست‌وجوی منابع»، «جمع کردن کتاب‌ها»، و «کدگذاری کتاب‌ها» را بیان کرده بودند. جواب‌های پراکنده دیگری هم مثل «حرف زدن با یکدیگر»، «صحبت کردن با تلفن»، «بازی با کامپیوتر»، و «انجام کارهای شخصی» ذکر شده بود.

سؤال ۸: به نظر شما کتابداران دانشگاهی در پیشرفت تحصیلی شما تأثیر دارند؟ در پاسخ به این سؤال، ۵۸ درصد آنها اظهار داشته‌اند کتابداران در پیشرفت تحصیلی آنها تأثیر اندکی دارند، ۳۲ درصد اعتقاد داشته‌اند کتابداران در پیشرفت تحصیلی آنها هیچ‌گونه تأثیری ندارند و ۱۰ درصد هم به این سؤال پاسخ نداده‌اند.

سؤال ۹: به نظر شما کتابداران در پیشبرد

اهداف دانشگاه نقش مؤثری دارند؟ اکثریت آنها، یعنی ۸۴/۵ درصد از پاسخ‌دهندگان پاسخ داده‌اند کتابداران به‌طور مستقیم در پیشبرد اهداف دانشگاه نقش ندارند ولی برای دانشگاه مفید هستند.

سؤال ۱۰: به نظر شما چرا کتابداران شغل کتابداری را انتخاب کرده‌اند؟ چون، گزینه الف: کتاب‌ها را دوست دارند، گزینه ب: حقوق و مزایای بالایی دارند، گزینه ج: موفقیت اجتماعی بالایی دارند، گزینه د: می‌خواهند به مردم کمک کنند، گزینه ه: کار کردن با فناوری‌ها را دوست دارند، گزینه و: محیط دانشگاه را دوست دارند، گزینه ز: کاری آسان است، و گزینه ح: غیره.

جدول ۴ بیانگر آن است که دانشجویان سه عامل «دوست داشتن کتاب» (۲۹/۴ درصد)، «آسان بودن کار» (۲۰/۵ درصد)، و دوست داشتن محیط دانشگاه (۱۲ درصد) را مهم‌ترین دلایل برای انتخاب شغل کتابداری در دانشگاه می‌دانند. دلایل دیگر از نظر آنها «موقعیت اجتماعی بالا» (۸/۱ درصد)، «کار کردن با فن‌آوری‌ها» (۷/۵ درصد)، «کمک به مردم» (۴/۵ درصد) و «حقوق و مزایای بالا»

جدول ۴. فراوانی دلایل انتخاب شغل کتابداری از نظر دانشجویان

دلایل انتخاب شغل کتابداری	گزینه الف	گزینه ب	گزینه ج	گزینه د	گزینه ه	گزینه و	گزینه ز	گزینه ح	جمع
فراوانی	۹۸	۱۲	۲۷	۱۵	۲۵	۴۰	۶۸	۴۸	۳۳۳
درصد	۲۹/۴	۳/۶	۸/۱	۴/۵	۷/۵	۱۲	۲۰/۵	۱۴/۴	۱۰۰

۳/۶) درصد) می‌باشد. درصد قابل توجهی از پاسخ‌دهندگان، یعنی ۱۴/۴ درصد از آنها نیز دلایل دیگری مثل «چون کار دیگری پیدا نکرده‌اند» «چون در این رشته دانشگاهی قبول شده‌اند» یا «از بیکاری بهتر است» را بیان نموده بودند.

سؤال ۱۱: به چه منظور به کتابخانه مراجعه می‌کنید؟

گزینه الف: خواندن

گزینه ب: جست‌وجوی منابع

گزینه ج: خواندن و جست‌وجوی منابع

گزینه د: گپ زدن و استراحت کردن

گزینه ه: غیره.

بر اساس یافته‌های این پژوهش به ترتیب ۵۰/۵ درصد از دانشجویان به منظور خواندن، ۲۶/۷ درصد به منظور خواندن و جست‌وجوی منابع، ۱۹/۵ درصد به منظور جست‌وجوی منابع، و ۳/۳ درصد به منظور استراحت کردن و گپ زدن به کتابخانه مراجعه می‌نمایند.

سؤال ۱۲: به چه میزان از مشورت و راهنمایی‌های کتابداران استفاده می‌کنید؟

جدول ۵. فراوانی میزان استفاده از راهنمایی‌های

کتابداران

میزان استفاده از راهنمایی‌ها	فراوانی	درصد
موقع نیاز	۵۶	۱۶/۸۱
به ندرت	۱۵۱	۴۵/۳
هیچ وقت	۱۰۰	۳۰/۱
نمی‌دانستم با کتابداران می‌توان مشورت کرد	۲۶	۷/۸
جمع	۳۳۳	۱۰۰

جدول ۵ فراوانی میزان استفاده از راهنمایی‌های کتابداران را نشان می‌دهد. براساس یافته‌های این جدول ۱۶/۸ درصد از دانشجویان در صورت نیاز به کتابداران مراجعه می‌کنند، و از راهنمایی‌های آنها برای رفع نیازهای اطلاعاتی و پژوهشی خود استفاده می‌نمایند. ۴۵/۳ درصد از دانشجویان به ندرت و ۳۰/۱ درصد از آنها هیچ وقت از راهنمایی‌های کتابداران استفاده نمی‌کنند. ۷/۸ درصد از پاسخ‌دهندگان هم اطلاع نداشته‌اند که می‌توانند از راهنمایی‌های کتابداران برای رفع نیازهای اطلاعاتی پژوهشی استفاده نمایند.

سؤال ۱۳: در صورتی که از مشورت و راهنمایی‌های کتابداران استفاده می‌کنید، دلایل آن را بیان نمایید.

گزینه الف: رفتار دوستانه و مؤدبانه کتابداران،

گزینه ب: اطلاع کتابداران از منابع موجود،

گزینه ج: تسلط کتابداران به اینترنت، و گزینه ه: غیره.

جدول ۶ دلایل مشورت و استفاده دانشجویان از راهنمایی‌های کتابداران را نشان می‌دهد. جامعه مورد پژوهش به ترتیب «اطلاع کتابداران از منابع موجود در کتابخانه» (۲۴/۶ درصد)، «تسلط کتابداران به اینترنت» (۱۴/۴ درصد)، «اطلاع کتابداران از منابع الکترونیکی» (۱۴/۲ درصد) و «رفتار دوستانه و مؤدبانه کتابداران» (۹/۳ درصد) را دلایل

جدول ۶. فراوانی دلایل استفاده از راهنمایی‌های کتابداران

دلایل استفاده	گزینه الف	گزینه ب	گزینه ج	گزینه د	گزینه هـ	بدون پاسخ	جمع
فراوانی	۳۱	۸۲	۴۸	۴۷	-	۱۲۵	۳۳۳
درصد	۹/۳	۲۴/۶	۱۴/۴	۱۴/۲	-	۳۷/۵	۱۰۰

مشورت و استفاده از راهنمایی‌های کتابداران می‌دانند. ۳۷/۵ درصد از پاسخ‌دهندگان به این سؤال پاسخ نداده‌اند.

سؤال ۱۵: به نظر شما کتابداران دانشگاهی مایل به کمک به دانشجویان هستند؟

در پاسخ به این سؤال، ۵۳/۲ درصد از دانشجویان اظهار داشته‌اند کتابداران کمک کردن به دانشجویان را دوست دارند، ولی مایل نیستند در پروژه‌های پژوهشی و پایان‌نامه‌ها با دانشجویان همکاری داشته باشند و آنها را یاری دهند.

سؤال ۱۴: در صورتی که از راهنمایی‌های کتابداران دانشگاهی برای رفع نیازهای اطلاعاتی و پژوهشی استفاده نمی‌کنید دلایل آن را بیان کنید.

گزینه الف: نحوه برخورد کتابداران،
گزینه ب: عدم اطلاع کتابداران از منابع موجود،

گزینه ج: کم‌رویی،
گزینه د: مشغول بودن کتابداران، و
گزینه ز: غیره.

نتایج و بحث

اکثر دانشجویان رشته‌های مختلف در سطوح مختلف تحصیلی کتابداران را افرادی تحصیلکرده و دانشگاهی می‌دانند، ولی در مورد درس‌های دانشگاهی، وظایف، و مهارت‌های آنها شناخت اندکی دارند. آنها از توانایی‌ها و قابلیت‌های کتابداران آگاهی کاملی ندارند و مطلع نیستند که کتابداران با تجربه و ماهر قادر هستند به‌طور غیرمستقیم آنها را در امر آموزش و به‌طور مستقیم در امر پژوهش یاری دهند. اکثر دانشجویان کتابداران را افرادی آموزش دیده تصور می‌کنند ولی آنها را به‌عنوان افراد متخصص و مؤثر که بتوانند مسائل آموزشی و پژوهشی آنها را حل نمایند، نمی‌شناسند. با اینکه دانشجویان به ارزش و اهمیت

یافته‌ها نشانگر آن است که جامعه مورد پژوهش دلایل عدم استفاده از راهنمایی‌های کتابداران را به‌ترتیب «نحوه برخورد کتابداران» (۶/۹ درصد)، «کم‌رویی» (۶/۶ درصد)، «عدم اطلاع کتابداران از منابع موجود» (۵/۱ درصد) ذکر کرده‌اند. ۷/۲ درصد از پاسخ‌دهندگان دلایل دیگری بیان نموده بودند از جمله «تا به حال جرئت نداشته‌ام از آنها سؤال کنم چون سرد و بی‌روح هستند و رفتاری بسیار رسمی دارند»، «راهنمایی‌های آنها مفید نیست»، «احتیاج نداشته‌ام»، و «خودم مایل نبوده‌ام» از آنها سؤال کنم.

اطلاعات در عصر کنونی کاملاً پی می‌برند و از نیازهای اطلاعاتی خود کاملاً آگاه هستند، ولی به نقش و اهمیت کتابداران و کتابخانه‌ها برای دسترسی به اطلاعات توجهی ندارند و آنها را نادیده می‌گیرند. اکثر آنها کتابداران را نگهدارندگان کتاب می‌دانند نه اطلاع‌رسانان و واسطه‌های اطلاعاتی. شاید یک دلیل آن عملکرد خود کتابداران باشد. بعضی از آنها با عملکردهایشان باعث شده‌اند در اذهان عمومی اینگونه تصور شود که کتابداران غیر از مراقبت از کتاب‌ها، چیدن کتاب‌ها در قفسه، مهر زدن کتاب‌ها، و یا امانت دادن کار مهم دیگری نمی‌توانند انجام دهند.

شناخت دانشجویان از کتابداران و نگرش مثبت آنها نسبت به کتابداران در میزان استفاده آنها از کتابخانه و منابع اطلاعاتی تأثیر زیادی می‌گذارد. اگر دانشجویان از موقعیت حرفه‌ای، نقش‌های آموزشی، دانش، تجربه، وظایف، و علاقه کتابداران برای کمک به کتابداران آگاه باشند، احساس خواهند کرد کارشناسان متخصص و قابل اعتمادی در کتابخانه‌ها وجود دارند که می‌توانند روی آنها حساب کنند و برای رفع نیازهای اطلاعاتی و پژوهشی از آنها کمک بگیرند.

در این زمینه، دانش و رفتار کتابداران هم می‌تواند نگرش دانشجویان را تغییر دهد. اگر کتابداران دانش و مهارت‌های لازم را کسب کنند و رفتار مؤدبانه و دوستانه‌ای هم با دانشجویان داشته باشند، نشان دهند که مشتاق به کمک کردن به آنها هستند، نگرش دانشجویان تغییر می‌کند و اشتیاق آنها برای رفتن به کتابخانه افزایش می‌یابد. استفاده بیشتر

از کتابخانه، دسترسی به آخرین و موثق‌ترین اطلاعات در زمینه تخصصی، و ارتقای سطح کیفی آموزش و پژوهش در دانشگاه را باعث خواهد شد که از اهداف اصلی و مهم دانشگاه به شمار می‌آید.

پیشنهادات

کتابداران با افزایش دانش و مهارت‌های خود، و با برخورد دوستانه و مؤدبانه نشان دهند مایل به همکاری با دانشجویان هستند.

۱. کتابداران با کمک به دانشجویان هنگام اجرای پروژه‌های تحصیلی توانایی‌ها، مهارت‌ها، و مفید بودن خود را نشان دهند.

۲. در کلاس‌های درس آشنایی با کتاب و اصول کتابداری، و جلسات آموزش استفاده از کتابخانه به توانایی‌های کتابداران اشاره شود و تأثیر استفاده از راهنمایی‌های کتابداران در پیشرفت تحصیلی دانشجویان مورد بحث قرار گیرد.

۳. موضوع کتابخانه و نقش کتابداران در پیشرفت تحصیلی در برنامه‌های درسی دبیرستان گنجانیده شود تا دانش‌آموزان قبل از ورود به دانشگاه با کتابخانه و کتابداران آشنایی داشته باشند.

۴. استادان درس‌های مختلف به هنگام دادن پروژه‌های پژوهشی، دانشجویان را از دانش و مهارت‌های کتابداران مطلع سازند و آنها را تشویق کنند تا از راهنمایی‌های کتابداران استفاده کنند. مثلاً اشاره به مهارت کتابداران در خصوص آشنایی آنها با بانک‌های اطلاعاتی می‌تواند در پیشرفت پروژه‌های تحصیلی دانشجویان و بالا بردن کیفیت آنها

"Student's perceptions of academic librarian". *College and Research Libraries*, No.38 (1977): 129 – 139.

7. Koufogiannakis, Danise; Buckingham, Jeneath. "Impact librarian in first year medical and dental student Problem Based Learning (PBL) groups". *Information and Library Journal*, Vol.22, No.3 (2005): 189 - 195.

8. Jo lynch, Mary. "1985 ALA member opinion survey". *American Libraries*, No.17 (1986): 364 – 365.

9. Schuman, Patricia G. "The image of librarian: Substance at shadow?". *Journal of Academic Librarianship*, No. 16 (1995): 86 – 88.

10. Still, Julie, M. "The role and image of library and librarians in discipline - specific pedagogical journal". *The Journal of Academic Librarianship*, No.24 (1998): 225 – 231.

11. Swope, Mary Jane; Katzer, Jeffery. "Why don't they asking questions?". *Library Journal*, No.1 (1972): 32 - 35.

12. Wilson, Pauline. *Stereotype and status: Librarians in the United States*. Westport, CT: Green Wood Press, 1982.

تاریخ تأیید: ۱۳۸۸/۳/۱۱

مؤثر واقع شود.

۵. دست‌اندرکاران و پدیدآورندگان آثار ادبی، فیلم‌ها، و برنامه‌های ارتباط جمعی در آثار خود به معرفی کتابداران و توانایی‌های آنها بپردازند.

منابع

۱. خدیوی، شهناز. «مروری بر اضطراب کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های دانشگاهی». *فصلنامه کتاب*، دوره شانزدهم، ۱ (بهار ۱۳۸۳): ۱۰۹-۱۱۳.

2. Ajileye, Laogun. "Reference librarian/ user relationship at Obafemi Awolowo university library". *Information for Social Change Journal*, No.19 (2004): 34. [on-line]. Available: www. ISC-Journal@ symbol.library.org

3. Egan, Philip J. "Bridging the gap between the student and the library". *College Teaching*, No.4 (1992): 67 – 70.

4. Fagan, Jody. "Student's perception of academic librarians". In *Image and role of the librarian*. New York: Haworth Information Press, 2002, pp.131 – 148.

5. Gers, Ralph; Seward, Lillie. "Improving reference performance: Results of a statewide study". *Library Journal*, No.1 (Nov.1985): 32 – 35.

6. Hernon, Peter; Pastin, Maureen.